

Seznamte se s minimálními standardy OVZ pro dodávky potravin

Mgr. Monika Dobrovodská

Ministerstvo pro místní rozvoj

Cílem minimálních standardů OVZ je uvést environmentálně a sociálně udržitelné nákupy veřejné správy do zakázkové praxe. Zapracování připomínek a námětů z kulatých stolů s odborníky, zadavateli i trhem nadále probíhá. Mezitím se však můžete seznámit s pracovním zněním návrhu standardů – a přispět k jejich výslednému znění vlastní zpětnou vazbou!

Minimální standardy odpovědného veřejného zadávání, jako jedno z implementačních opatření NSVZ neboli Národní strategie veřejného zadávání České republiky pro období 2024–2028 (viz usnesení vlády č. 117 z 21. 2. 2024), budou obsaženy v Akčním plánu udržitelného nakupování. V rámci první sady minimálních standardů OVZ se zaměříme i na dodávky potravin. Při

setkáních a konferencích. Proběhlo i několik setkání se zástupci dodavatelů, kterých se zúčastnily komory, svazy, unie a asociace zabývající se produkcí a výrobou potravin.

Cílem minimálních standardů OVZ je uvést environmentálně a sociálně udržitelné nákupy veřejné správy do zakázkové praxe: Půjde tak především o nákupy potravin do nemocnic, lázní, univerzitních menz,

svou kupní silou přispívat k dosažení udržitelných potravinových systémů.

Pro porozumění pojmu „udržitelné stravování“ využíváme definici Organizace pro výživu a zemědělství Spojených národů (FAO) z roku 2010: „*Jako udržitelné stravování můžeme označit formy stravování mající nízkou environmentální zátěž, které přispívají k potravinové a výživové bezpečnosti a zdravému životu generací přítomných i budoucích. Udržitelné stravování vychází z optimálního využití přírodních a lidských zdrojů, přičemž respektuje a pomáhá ochraňovat biodiverzitu a přírodní ekosystémy, je kulturně přijatelné, přístupné, ekonomicky spravedlivé a dostupné a nutričně vyhovující, bezpečné a zdravé.*“

Díličí aspekty závazného i doporučujícího charakteru bude možné při nákupech kombinovat

jejich přípravě proběhla řada konzultací, setkání u kulatého stolu i úžeji zaměřených konzultací s odborníky z dotčených ministerstev, ale rovněž se zástupci akademické sféry a neziskových organizací. Návrh minimálních standardů OVZ pro dodávky potravin byl představen také zadavatelům na nejrůznějších platformách,

zařízení sociální péče, ale i kantýn ministerstev a některých škol (zejm. internátního typu), které při sčítání předpokládaných hodnot poptávaného plnění stejného druhu za stanovené období dospějí k nutnosti nakupovat v zadávacím řízení. Širší vize minimálních standardů OVZ vychází z toho, že veřejná správa může

Evropská inspirace

Návrh minimálních standardů OVZ vychází z potenciálu veřejných zakázek ovlivnit výrobní postupy potravin tak, aby byly šetrnější k životnímu prostředí a zaměřily se i na socio-

ekonomické aspekty, jako je podpora malých a středních podniků, včetně mikropodniků sociálních farem, potažmo rozvoj venkova a tamní zaměstnanost. K udržitelným a odolným potravinovým systémům mohou přispět díky komplexu požadavků a kritérií hodnocení, jež podpoří ekologické zemědělství, sezonní produkci vlastní zeměpisné oblasti ČR, krátké dodavatelské řetězce a v mezích možností daných zákazkovými právními předpisy i nákupy potravin zblízka – a zároveň vyloučí výrobní vzorce, při nichž dochází k dětské či nucené práci. Mohou také přispět ke snížení plýtvání potravinami, a už jen tím ušetřit veřejné finance. Skrze transparentní komunikaci, zejména předběžné tržní konzultace a akce typu meet the buyer, si mohou zadavatelé s dodavatelem vyjasnit svá očekávání a možnosti ohledně kapacity, četnosti závozu, velikosti balení apod.

Vedle Kritérií pro zadávání zelených veřejných zakázek v EU pro stravování, stravovací služby a prodejní automaty (tzv. GPP kritéria) se staly inspirací právní úpravy či strategické

dokumenty některých členských států Unie – zejména Akční plán a klíčová kritéria pro zadávání zakázek na udržitelné výrobky a plnění z roku 2021 rakouské Platformy pro udržitelné zadávání. Obdobně jako evropská GPP kritéria, ale i rakouská či švédská harmonizovaná kritéria obsahuje návrh minimálních standardů OVZ jak závazné minimální standardy, tak ty doporučující. Finalizovaný Akční plán udržitelného nakupování navazující na NSVZ, u nějž se předpokládá přijetí usnesením vlády, bude standardně procházet meziresortním připomínkovým řízením. V následujícím textu proto představujeme pracovní znění návrhu minimálních standardů OVZ – přičemž vítáme připomínky, doplnění i zpětnou vazbu zejména od zadavatelů a dalších hráčů, kteří budou zmíněné standardy uvádět do praxe.

Nakupované komodity pro přípravu pokrmů v zařízeních institucionálního stravování jsou velmi různorodé, tudíž i aspekty minimálního standardu OVZ mají různý charakter, ať už environmentální či sociální, širší ekonomický nebo etický. Všechny

minimální standardy OVZ navržené jako závazné vycházejí z GPP kritérií; finalizované standardy budou obsahovat i doporučené textace do zadávací dokumentace a způsoby prokázání standardů. Pro dodávky potravin se jedná o níže popsané závazné minimální standardy OVZ.

Potraviny z ekologického zemědělství

Pro kontext návrhu podílu, jak je uveden níže, poukazujeme na minimální podíl biopotravin pro nákupy do zařízení institucionálního stravování upravený v právních předpisech či ve strategických dokumentech v některých zemích Evropské unie: Slovinsko 15 % biopotravin, s postupným navýšením – 10 % od roku 2020 a 12 % od roku 2023; Francie 20 % od roku 2022; Švédsko 25 % od roku 2006; Rakousko 25 % od roku 2023, 30 % od roku 2025 a minimálně 55 % od roku 2030; Dánsko 60 % od roku 2020.

Návrh pro Českou republiku vzešel z konzultací a považuje se za adekvátní pro implementaci veřejnou správou a vycházející z možností trhu s potravinami v ČR. Návrh minimálního podílu potravin z ekologického zemědělství: 5 % finančního

Minimální podíl sezonní produkce se nebude vyžadovat pro každou jednotlivou veřejnou zakázku na nákup ovoce či zeleniny – půjde o průměrný podíl za dané období. Požadavek na sezonní produkci nepřimo, přitom ale zcela v souladu s evropskými pravidly často vede k nákupům produkce lokálního charakteru.

Závazná opatření k zamezení plýtvání potravinami, k předcházení a minimalizaci odpadů spojených se stravováním	
Metodika pro zamezení plýtvání potravinami, předcházení a minimalizaci odpadů obsahující minimálně: cíle, opatření s termíny, odpovědné osoby v rámci organizace, monitoring a vyhodnocování, osvětu	ANO
Pravidelná analýza množství a druhů potravinových odpadů: při zpracování pokrmů, nevydaných pokrmů, zbytků na talíři	ANO
Zaměřit se na části pokrmů, které pravidelně zůstávají, a monitorovat je, hledat řešení pro snížení množství odpadu	ANO
Pravidelná kontrola porcí: vážení jednotlivých složek pokrmů	ANO
Monitoring a kontroly zásob: zejména u potravin, které se rychle kazí; nakupovat častěji v menších objemech, mít přehled o zásobách, využívat systém „první do skladu, první ze skladu“	ANO
Z následujících opatření je třeba vybrat alespoň tři (nejsou seřazena podle důležitosti)	ANO/NE
Minimalizace obalových materiálů potravin – nákup nebalených potravin, vyloučení jednorporcových balení soli, cukru apod., vratné obaly atd.	
Zpracování surovin s maximální efektivitou: <ul style="list-style-type: none"> • minimalizovat slupky a odřezky z ovoce a zeleniny; řada druhů nepotřebuje loupat, stačí pořádně umýt, např. mrkev či ranné brambory; používat „šetrné škrabky“ a technologie, které loupou jen tenkou vrstvu • slupky, odřezky, natě apod. využít do vývarů, pesta, stonky bylinek na dochucení pokrmů apod. • přebytky ovoce a zeleniny zpracovat zamražením, nakládáním, zavařováním, fermentováním, sušením apod. • odřezky masa využít do vývarů, základů omáček, masových kuliček atd. • staré pečivo využít do vlastní strouhanky, krutonů, nádivek apod. 	
Částečná flexibilita při plánování menu: do položek menu, které jsou variabilní, se mohou při dodržení právních předpisů využít přebytky	
Možnost výběru velikosti porcí ze strany strážníků	
Možnost variabilního výběru příloh ze strany strážníků	
Aktivní nabízení, aby si strážníci nedojedené jídlo rozebrali	
Darování zbylých nevydaných pokrmů pro charitativní účely, např. prostřednictvím projektu Zachraň oběd; zchlazování či zmrazování zbylých nevydaných pokrmů po celou dobu použitelnosti musí splňovat požadavky vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 121/2023 Sb.	
Zamezení používání jednorázových plastových nádob na odnos jídla – např. nahrazení zálohovým systémem znovupoužitelných obalů	
Pravidelné zjišťování preference strážníků, uzpůsobovat jídla dle analýzy, monitoringu, požadavků strážníků (spokojený strážník nenechává zbytky)	
Co nejjasnější označování pokrmů v jídelníčku, nabídce či elektronickém systému objednávek a v místě výdeje s uvedením přísad a koření a informací o sezonním ovoci a zelenině, produktech ekologického zemědělství (biopotravinách) a potravinách z krátkého dodavatelského řetězce	
Vzdělávání personálu o problematice plýtvání jídlem a předcházení vzniku odpadů; motivace personálu, aby přispěl vlastními nápady, jak zabránit plýtvání potravinami a předcházet vzniku odpadů	
Kompostování odpadu, u kterého je to v souladu s právními předpisy, a pokud je kompostování možné v podmínkách organizace – např. pro využití při péči o zeleň areálu nemocnice, jako základ substrátů pro pokojové květiny apod.	

objemu podlimitních a nadlimitních veřejných zakázek pocházejících z ekologického zemědělství (biopotravin); 10 % finančního objemu podlimitních a nadlimitních veřejných zakázek pocházejících z ekologického zemědělství (biopotravin) od roku 2030.

Podíl biopotravin nebude muset veřejný zadavatel dosáhnout v každé jednotlivé zakázce, ale půjde o podíl určený pro delší časové období (čtvrtletí). Definice pro účely zadávací dokumentace je navázána na požadavky na označení biopotravin právními předpisy: Jedná se o potraviny vyrobené v souladu s požadavky nařízení (EU) č. 2018/848, o ekologické produkci a o označování ekologických produktů, ve znění pozdějších změn a doplňků a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích,

ve znění pozdějších předpisů. Daný požadavek představuje štítek ve smyslu § 94 ZZVZ.

Sezonní produkce ovoce a zeleniny

Pro představu, jak se sezonnost uvádí do praxe v jiných zemích: Belgické město Ottignies-Louvain-la-Neuve nakupuje potraviny do škol podle Valonského sezonního kalendáře. V závislosti na možnostech trhu a dostupnosti jde o 80 % sezonní produkce v září–listopadu, načež podíl postupně klesá na 15 % v dubnu a opět vystoupá na 40 % v červnu.

Návrh tuzemského závazného minimálního standardu OVZ pracuje s minimálními podíly sezonního ovoce a zeleniny dle ročního období v souladu se sezonním kalendářem Ministerstva zemědělství (viz 1url.cz/@sklizen_sezona). Jiný podíl se-

zonního ovoce a zeleniny, vyjádřený ve finančním objemu podlimitních a nadlimitních veřejných zakázek ze všech dodávek ovoce a zeleniny, bude závazný v prosinci–květnu a vyšší v červnu–listopadu, kdy je sezonní produkce v geografické oblasti České republiky dostupnější. Konzultace o konkrétním podílu dosud probíhají.

Výrobky ze spravedlivého a etického obchodu

Výrobky ze spravedlivého a etického obchodu zajišťují dodržení osmi klíčových úmluv Mezinárodní organizace práce v souladu s čl. 18 odst. 2 a přílohou X směrnice 2014/24/EU. Zaručují tedy minimální pracovní podmínky osob, jež se podílejí na produkci dané komodity: Jde zejména o vyloučení nucené a dětské práce. Zmíněný požadavek představuje štítek ve smyslu § 94 ZZVZ.

Návrh minimálního standardu OVZ: káva a kakao vyrobené v souladu se standardy Fairtrade International. Standardy Fairtrade International zaručují, že 100 % obsahu výrobku splňuje kritéria certifikace (na rozdíl od jiných systémů). Obdobnou záruku poskytuje členství ve World Fair Trade Organization alias WFTO, jejíž členy lze vyhledat na wfto.com/members.

Podmínky chovu hospodářských zvířat

Návrh cílí na zajištění dobrých životních podmínek nosnic a reflektuje již platnou tuzemskou právní úpravu, tj. zákaz klecového chovu nosnic, včetně chovu v obohacených klecových systémech v České republice, upravený v § 12h zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, přijatém novelou č. 501/2020 Sb.

s účinností od 1. 1 2027 (čl. 6 směrnice Rady 1999/74/ES z 19. 7. 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic). Požadavek je vhodné vztáhnout nejen na vejce, ale i na vaječné výrobky. Ty

s nutričními normami pro daný stravovací provoz a strážníky, s ohledem na konkrétní stravovací zařízení. Pokud mají strážníci možnost výběru z několika jídel, jedno z nich bude splňovat stanovená doporučení.

také o podporu sociálního podnikání formou zvýhodnění integračních sociálních podniků v kritériích hodnocení. [V současné době lze sociální podniky definovat jako splňující rozpoznávací znaky sociálního podniku v souladu s výzvami ESF (WISE). Nicméně po prvním čtení je ve Sněmovně vládní návrh zákona o integračním sociálním podniku, včetně návrhu změn souvisejících zákonů, který může v případě svého přijetí možnosti podpory sociálních podniků změnit.]

Podílu biopotravin nebude muset zadavatel dosáhnout v každé jednotlivé zakázce, ale za čtvrtletí

jsou nařízením tzv. hygienického balíčku, viz přílohu I bod 7.3 nařízení EP a Rady (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, definovány jako „zpracované výrobky získané zpracováním vajec, jejich různých složek nebo melanže nebo dalším zpracováním takto zpracovaných výrobků“.

Návrh minimálního standardu OVZ: vyloučení všech vajec a vaječných výrobků pocházejících z klecového chovu nosnic označených kódem 3. Zadavatel tím vyloučí ze svých nákupů jak vejce a vaječné výrobky tuzemské, tak z jiných členských zemí EU, ale i ze třetích zemí.

Doporučení nad rámec závazných minimálních standardů OVZ

Některá doporučení jdoucí nad rámec minimálních standardů OVZ popsanych výše mají spíš charakter režimových opatření a uplatní se jak ve fázi plánování menu, tak v provozu stravovacího zařízení. Jedná se například o častější zařazení nesladkých, nutričně plnohodnotných pokrmů bez masa nebo pokrmů čistě rostlinného původu. Předpokladem využití tohoto aspektu je soulad

Dalším opatřením režimového charakteru je zamezení plýtvání potravinami, předcházení a minimalizace odpadů spojených se stravováním formou checklistu. To, zda veřejná organizace vyvíjí snahu zamezit plýtvání potravinami, může významně ovlivnit účelnost a efektivnost nakládání s veřejnými prostředky.

Z dalších navrhovaných aspektů se jedná o zvýhodnění koncepce logistiky v kritériích hodnocení, včetně udržitelných potravin zblízka anebo potravin z krátkého dodavatelského řetězce s důrazem na socioekonomické aspekty. Půjde však

Je také samozřejmě možné jít nad rámec minimálních standardů OVZ a například v kritériích hodnocení zvýhodnit poskytnutí dalších biopotravin. Výhoda tkví rovněž v tom, že jednotlivé aspekty závazného i doporučujícího charakteru bude možné při nákupech kombinovat: Kupříkladu přes 60 % kávy certifikované podle standardů Fairtrade International pochází z ekologického zemědělství; nebo jiný příklad kombinace, kdy zadavatel může nakoupit sezonní zeleninu v biokvalitě z krátkého dodavatelského řetězce apod. ●●●

SHRNUTÍ

- Zpracování připomínek a námětů z kulatých stolů s odborníky, zadavateli i trhem nadále probíhá. Rovněž tento text usiluje o získání zpětné vazby, tak aby byl výsledný návrh jednotlivých aspektů minimálních standardů OVZ pro dodávky potravin vyvážený a adekvátní.
- Nicméně již v této fázi vnímáme širokou shodu ohledně prospěšnosti nastavení minimální míry OVZ a pozitivní očekávání spojená s udržitelnými nákupy potravin veřejnou správou.
- Soubor minimálních standardů OVZ pro dodávky potravin se tudíž může stát jasným signálem zájmu veřejné správy o environmentálně a sociálně udržitelné potraviny a posílit důvěryhodnost veřejných nákupů, přičemž jejich prostřednictvím veřejná správa zároveň obdrží přidanou hodnotu za peníze pro společnost – tzv. value for money.